

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Енциклопедичні традиції у XX ст.

Рівень вищої освіти – третій (доктор філософії)
Освітньо-професійна програма 032 «Історія та археологія» (історія)
Спеціальність 032 «Історія та археологія» (історія)
Галузь знань гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
всесвітньої історії
Протокол № 1 від 26 серпня 2025 р

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Енциклопедичні традиції у ХХ ст.
Викладач (-і)	Борчук Степан Миколайович
Контактний телефон викладача	050 521 0343
Е-mail викладача	borchuk_s@ukr.net
Формат дисципліни	Лекційні, практичні, індивідуальні завдання. Самостійна робота у широкому вимірі персональних практик студента.
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	передбачено
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Предметом вивчення дисципліни є формування наукового уявлення про розвиток енциклопедичних традицій упродовж ХХ ст., у всьому його науковому різноманітті, із врахуванням спільних рис і особливостей у певний період розвитку людства, а також застосування елементів вивчення енциклопедичних видань в конкретно-історичних дослідженнях.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою викладання навчальної дисципліни – спираючись на матеріал з історії, синтезувати знання докторантів про створення енциклопедичних видань упродовж ХХ ст. Основними цілями місця локалізації вітчизняних архівів і бібліотек, в яких зберігаються документи з вітчизняної історії українського або іноземного походження; стан вивчення української енциклопедистики за кордоном; найсучасніші методики роботи з бібліотечним фондом; місце і значення сучасної української енциклопедистики в системі розвитку історіографії початку ХХІ ст.; працювати із паперовими і електронними системами пошуку документів за кордоном, швидко локалізувати та отримувати необхідний історичний документ; працювати з джерелом до вітчизняної історії, грамотно критикувати та археографічно опрацьовувати в рамках самостійної підготовки до написання есе, інших наукових творчих робіт (статей, повідомлень, рецензій тощо); на практиці використовувати набуті знання для поступового збільшення вітчизняної бази даних про енциклопедичні видання; володіти понятійно-категоріальним апаратом.	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Загальні компетентності: ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.	

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних situ

Фахові компетентності:

ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

ФК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК 9. Здатність працювати з історичними (енциклопедичними) текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання:

ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки (енциклопедистики), критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.

ПР02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії, археології та енциклопедистики.

ПР04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проектів.

ПР10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.

ПР11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	Історія та археологія	2	вибіркова

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.

Тема 1. Етимологія поняття, методологія створення енциклопедичних видань.	2		4
Тема 2. Стародавні енциклопедичні видання (від перших писемних джерел до кінця XIX ст.).	2		4
Тема 3. Світові енциклопедичні видання у XX ст.	2		4
Тема 4. Енциклопедична традиція у Сполучених Штатах Америки упродовж XX ст.	2		4
Тема 5. Розвиток енциклопедистики у Канаді в XX ст.	2		4
Тема 6. Розвиток енциклопедистики у країнах Північної Європи.	2		4
Тема 7. Енциклопедичні традиції XX ст. у країнах Латинської Америки.		2	4
Тема 8. Вітчизняні енциклопедичні проекти дореволюційної доби.		2	4
Тема 9. Енциклопедичні проекти УАН – ВУАН.		2	4
Тема 10. «Українська радянська енциклопедія» 1957–1965 рр.		2	4
Тема 11. Українські енциклопедичні проекти 1960-1980-х рр.		2	4
Тема 12. Енциклопедія укрінознавства В. Кубійовича.		2	4
Тема 13. Сучасні українські енциклопедичні видання.		2	4
Тема 14. Інтернет-енциклопедії.		2	4
Тема 15. Пріоритети і завдання енциклопедистики у XXI ст.		2	4
ЗАГ:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Структура розподілу балів передбачає: 1) відповіді на семінарських заняттях – 15 балів (три оцінки на дев'ять семінарських заняттях); 2) написання контрольної письмової роботи/тестування – 15 балів; 3) виконання індивідуального науково-дослідного завдання – створення та представлення аналітичної записки з обраної проблеми енциклопедичних традицій у XX ст. – 20 балів (з них 15 балів – за текст, 5 балів – за представлення) Загальна кількість – 50 балів. Підсумковий контроль – іспит (екзамен) проводиться згідно графіку навчального процесу в останній місяць семестру і передбачає написання екзаменаційної письмової роботи/тестування. Екзаменаційний білет включає 5 завдань, виконання яких вимагає від аспірантів: 1) виявлення розуміння сутності понять і термінів енциклопедистики – 5 балів; 2) вміння структурувати основні явища та елементи енциклопедичних традицій у XX ст. – 10 балів; 3) знання теоретичних засад енциклопедичних традицій у XX ст., поглядів та праць відомих учених-енциклопедистів означеного періоду – 15 балів; 4) знання конкретних проблем розвитку енциклопедичних традицій у
---	--

	XX ст. – 20 балів. Загальна кількість – 50 балів. Сумарна кількість – 100 балів
Вимоги до письмових робіт	Виконання письмової роботи передбачає: 1) повторення аспірантами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль; 2) написання письмової роботи передбачає виконання аспірантами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає: – виявлення розуміння сутності понять і термінів – 3 бали; – вміння структурувати основні явища та елементи енциклопедистики – 4 бали; – знання теоретичних засад, поглядів і праць відомих учених-енциклопедистів, конкретних проблем енциклопедичних традицій у XX ст. – 8 балів; Загальна кількість – 15 балів.
Семінарські заняття	Відповідь аспіранта на семінарському занятті оцінюється за п'ятибальною системою за визначеними програмою навчальної дисципліни критеріями. Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.
Умови допуску до підсумкового контролю	Аспірант допускається до підсумкового контролю (за навчальним планом – екзамен) за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни та отримання разом 26-ти і більше балів.
Підсумковий контроль	Екзамен
7. Політика навчальної дисципліни	
Письмові роботи: Планується виконання здобувачами освіти обов'язкових декількох видів письмових робіт, про які йшлося в попередньому розділі. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у визначені керівником терміни, загалом, не пізніше дня проведення останнього семінарського заняття. Під час роботи над індивідуальними науково-дослідними завданнями та проєктами не допустимо порушення академічної доброчесності. Академічна доброчесність: Очікується, що здобувачі будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату у «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/. Відвідування занять: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.	

Неформальна освіта:

Індивідуальні заняття (сертифікатні програми, тренінги, короткотермінові курси, літні школи тощо під керівництвом тренерів, репетиторів та інших фахівців), які мають практичні короткострокові цілі. Очна (тренінги, майстер-класи, семінари, майстерні тощо), дистанційна (дистанційні курси, вебінари).

8. Рекомендована література**Базова**

1. Василенко М. Олександр Матвійович Лазаревський (1834–1902): матеріали до його біографії. Україна. 1927. Кн. 4 (23). С. 18–82.
2. Василенко М. Вибрані твори: У 3 т. / НАН України. Інститут держави і права ім. В. Корецького; упоряд.: І. Усенко (кер. колективу) та ін.; відп. ред.: Ю. Шемшученко, І. Усенко. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006. Т. 1: Історичні праці. 608 с.: 8 с. іл.
3. Голод 1932–1933 рр. на Україні: очима істориків, мовою документів / Упоряд.: Р. Пиріг (кер.) та ін.; редкол.: Ф. Рудич (голова) та ін. К.: Політвидав України, 1990. 605 с.
4. Х з'їзд Комуністичної партії (більшовиків) України, 20–29 листоп. 1927 р.: Стенографічний звіт. Харків: Держвидав України, 1928. 616 с.
5. Доповідь Комісії Петербурзької академії наук у справі про відміну утисків українського друкованого слова, створеної за ініціативою Комітету міністрів у зв'язку з виконанням указу Миколи II від 12 грудня 1904 р., із висновком про необхідність збереження мови, звичаїв, пісень, переказів українського народу, раніше 24 травня 1905 р. // Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847–1914): Збірник документів і матеріалів / НАН України. Ін-т історії України; Укрдержархів. ЦДІАК України; відп. ред. Г. Боряк; упоряд.: Г. Боряк, В. Баран, Л. Гісцова, Л. Демченко, О. Музичук, П. Найдено, В. Шандра. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2013. С. 367–400.
6. Євген Чикаленко – Петро Стебницький. Листування. 1900–1922 рр. / НАН України. Інститут укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; [упорядкув.: Н. Миронець, І. Старовойтенко, О. Степченко; вступ. стаття Н. Миронець, І. Старовойтенко]. К.: Темпора, 2008. 628 с.: іл.
7. Євген Чикаленко – Сергій Єфремов. Листування. 1903–1928 рр. / НАН України. Інститут укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка; НБУВ, Інститут рукопису; Українська вільна академія наук у США; упорядкув. та вступ. стаття І. Старовойтенко. К.: Темпора, 2010. 384 с.
8. Єфремов С. Щоденники, 1923–1929 / Національна б-ка України ім. В. І. Вернадського. Ін-т архівознавства; упоряд.: О. І. Путро (голов. упоряд.) та ін.; редкол.: О. Онищенко, О. Путро, М. Панчук та ін. К.: ЗАТ «Газета «РАДА»», 1997. 848 с.: іл. (Серія «Мемуари»).
9. Звідомлення про діяльність Української Академії Наук у Києві до 1 січня 1920 р. К.: Друкарня УАН, 1920. 95 с.
10. Звідомлення за 1921 р. / Всеукраїнська Академія Наук. Берлін: Вид-во української молоді, 1923. 76 с.
11. Звідомлення Всеукраїнської Академії Наук у Києві за 1923 р.: 3 нагоди п'ятирічного існування Академії 1918–1924 / Всеукраїнська Академія Наук. К.: Друкарня УАН, 1924. 146 с.
12. Звідомлення Української Академії Наук у Києві за 1924 р. / Українська Академія Наук. К.: Друкарня УАН, 1925. 166 с.

13. Звідомлення Української Академії Наук у Києві за 1925 р. / Українська Академія Наук. К.: Друкарня УАН, 1926. 80 с.
14. Звідомлення Української Академії Наук у Києві за 1926 р. / Українська Академія Наук. К.: Друкарня УАН, 1927. 132 с.
15. Звідомлення Всеукраїнської Академії Наук у Києві за 1927 р. / Всеукраїнська Академія Наук. К.: Друкарня ВУАН, 1928. 146 с.
16. З листування Івана Крип'якевича з київськими колегами (1958–1959 рр.) / Публ. О. Рубльова // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник наук. праць / НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. – Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. С. 473–499.
17. Інститут історії України НАН України: Друге двадцятиріччя (1957–1977): Документи і матеріали / НАН України. Ін-т історії України; упоряд. О. С. Рубльов; відп. ред. акад. НАН України В. А. Смолій. К.: Ін-т історії України НАН України, 2007. 464 с.
18. Історія Академії наук України 1918–1923: Документи і матеріали / АН України. Інститут української археографії; ЦНБ ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства, Ін-т рукопису; упоряд.: В. Шмельов (ст. упорядник), В. Кучмаренко, О. Луговський та ін.; редкол.: П. Сохань (відп. ред.), П. Овчаренко (заст. відп. ред.), Г. Боряк та ін. К.: Наук. думка, 1993. 376 с. (Джерела з історії науки в Україні).
19. Історія Національної Академії наук України 1924–1928: Документи і матеріали / НАН України: Національна б-ка України імені В. І. Вернадського, Інститут укр. археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського; упоряд.: В. Кучмаренко, О. Луговський, Т. Папакіна, Л. Стрельська, Л. Яременко; редкол.: О. Онищенко (відп. ред.) та ін. К.: НБУВ, 1998. 764 с. (Джерела з історії науки в Україні).
20. Історія Національної Академії наук України 1929–1933: Документи і матеріали / НАН України: Національна б-ка України імені В. І. Вернадського, Інститут укр. археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського; упоряд.: Т. Вересовська, В. Врублевський, В. Кучмаренко, Т. Папакіна, Л. Стрельська, Л. Яременко; редкол.: П. Сохань (відп. ред.) та ін. К.: СП «Українська книга», 1998. 544 с. (Джерела з історії науки в Україні).
21. Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.) / Упорядкування, археогр. передмова Г. Сварник; вступна стаття Я. Дашкевича; НАН України: Львівське відділення Ін-ту укр. археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського; ІЦІА України у м. Львові; УВАН у США. Львів – Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 1998. XX, 268 с.
22. Листи М. Коцюбинського до М. Могилянського / Публ. М. М. Могилянського // Наше минуле: Журнал історії, літератури і культури. 1918. Ч. 2. Вересень – жовтень. С. 58–85.
23. Листи Степана Рудницького до Софії та Станіслава Дністрянських (1926–1932) / Упорядкування, вступна стаття та примітки Миколи Мушинки. Едмонтон: Вид-во Канадського ін-ту українських студій Альбертського ун-ту, 1991. 91 с.: іл.
24. Листування Івана Крип'якевича з Федором Шевченком / Публ. Ю. Сливки // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: Збірник наук. праць / НАН України. Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича; відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. С. 500–547.
25. Листування М. С. Грушевського й О. О. Шахматова / Публ. В. І. Макарова // Укр. іст. журн. 1996. № 5. С. 89–106.

26. Листування М. С. Грушевського й О. О. Шахматова / Публ. В. І. Макарова // Укр. іст. журн. 1996. № 6. С. 25–38.
27. Листування Михайла Грушевського / Укр. іст. т-во; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; ред. Л. Винар; упоряд.: Р. Майборода, В. Наулко, Г. Бурлака, І. Гирич. К. – Нью-Йорк – Париж – Львів – Торонто, 2001. Сер. «Епістолярні джерела грушевськознавства». Т. II. 413 с.
28. Листування Юра Меженка з Ярославом Дашкевичем (1945–1969) / Упорядники Р. Дзюбан, Г. Сварник; ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ історичних колекцій. Львів: Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника, 2009. 374 с.: іл.

Навчально-методична

1. Абраменко Л., Амонс А. Репресовані прокурори в Україні: документи, нариси, матеріали. К.: Істина, 2006. 376 с.
2. Абсолютизм // Радянська енциклопедія історії України / АН УРСР. Наукова рада Головної редакції УРЕ; редкол.: А. Скаба (відп. ред.) та ін. – К.: Головна редакція УРЕ, 1969. Т. 1: Абазин – державець. С. 11–12.
3. Андрусак Т., Римаренко Ю. Бачинський Юліан Олександрович. Юридична енциклопедія: В 6 т. / НАН України. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького; редкол.: Ю. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 1998. Т. 1: А–Г. С. 203.
4. Антипартійна група Маленкова, Кагановича, Молотова, Булганіна, Шепілова // Українська Радянська Енциклопедія / Головна редкол.: М. Бажан (голов. ред.) та ін. К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії АН УРСР, 1959. Т. 1: А – Богунці. С. 248–249.
5. Антонович Д. Театр: Україна. Українська Загальна Енциклопедія: Книга знання: В 3 т. / Під головною ред. І. Раковського. Львів – Stanisлавів – Коломия: Рідна школа, 1935. Т. 3: С – Я. С. 509–518.
6. Антонович М. [Рец. на кн.:] Радянська Енциклопедія Історії України. АН УРСР, том I (Абазин – Державець). Київ, 1969, 552 с. Український історик. – Нью-Йорк – Мюнхен, 1970. Ч. 4 (28). С. 105–107.

Борчук С. М. доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії